

Alles over akkoorden en akkoordverbandingen

Klassieke Harmonieleer

LEREN
COMPOSEREN

INHOUD

1. INLEIDING	
2. ALGEMENE BEGRIPPEN	
2.1. INLEIDING.	
2.2. TWEEKLANKEN.	
2.2.1. Inleiding.	3
2.2.2. Overzicht van de enkelvoudige intervallen.	4
2.2.3. De samengestelde Intervallen.	5
2.2.4. Omkeringen.	5
2.2.5. Werkwijze voor het bepalen van Intervallen.	6
2.2.6. Opmerkingen.	6
2.2.7. Consonantie en dissonantie.	7
2.3. DRIEKLANKEN.	
2.3.1. Inleiding.	7
2.3.2. Soorten drieklanken.	8
2.3.3. Liggingen.	8
2.3.4. Becijfering.	8
2.4. VIERKLANKEN.	
2.4.1. Inleiding.	9
2.4.2. Soorten vierklanken.	9
2.4.3. Liggingen.	9
2.4.4. Becijfering.	9
2.5. BIJZONDERE AKKOORDTYPES.	
2.5.1. Symmetrische akkoordtypes.	9
2.5.2. Uitzonderingen op de tertsstapeling.	10
2.6. WERKWIJZE VOOR HET BENOEMEN VAN DRIE- EN VIERKLANKEN.	19
2.7. TOONLADDERS.	
2.7.1. Inleiding.	11
2.7.2. De grote tertstoonladder.	11
2.7.3. De kleine tertstoonladder.	11
2.7.4. Aanvullingen.	12
3. DIATONIEK	
3.1. INLEIDING	13
3.2. DIATONISCHE DRIE- EN VIERKLANKEN.	
3.2.1. Drieklanken en vierklanken in majeur.	13
3.2.2. Drieklanken en vierklanken in mineur.	13
3.2.3. Opmerkingen.	15
3.2.4. De dorische ladder.	15
3.3. DE FUNCTIELEER.	
3.3.1. Tonale functies.	16
3.3.2. Verwantschap tussen hoofd- en neventrappen.	17
3.3.3. Historische achtergrond.	17

3.4. ALGEMENE AANWIJZINGEN VOOR HET MAKEN VAN HARMONISCHE VERBINDINGEN.	
3.4.1. Notatie.	18
3.4.2. Liggingen.	19
3.4.3. Verdubbeling.	19
3.4.4. Bewegingssoorten.	20
3.4.5. Stemvoeringregels.	20
3.5. VERBINDING VAN DRIEKLANKEN IN GRONDLIGGING.	
3.5.1. Harmonische en melodische verbinding.	21
3.5.2. Soorten verbindingen.	21
3.5.3. Verdubbeling.	21
3.5.4. Werkwijze.	21
3.5.5. opmerkingen.	22
3.6. CADENSEN.	23
3.7. SEXTAKKOORDEN VAN DE HOOFDTRAPPEN.	
3.7.1. Liggingen.	23
3.7.2. Mogelijke verbindingen.	23
3.7.3. Tertsverdubbeling.	25
3.8. VERSIERINGSTONEN.	
3.8.1. Inleiding.	26
3.8.2. De vertraging.	27
3.8.3. De doorgangstoon.	28
3.8.4. De wisseltoon.	28
3.8.5. De anticipatie.	29
3.8.6. Opmerkingen.	29
3.9. HET KWART-SEXTAKKOORD.	
3.9.1. Het vertragend kwart-sextakkoord.	30
3.9.2. Het doorgaand kwart-sextakkoord.	30
3.9.3. Het wissel-kwart-sextakkoord.	31
3.9.4. Minder vaak voorkomende kwart-sextakkoorden.	31
3.10. HET DOMINANT-SEPTIEM-AKKOORD (V ₇)	
3.10.1. Grondligging.	31
3.10.2. Kwint-sextligging.	32
3.10.3. Terts-kwartligging.	33
3.10.4. Secundeligging	33
3.11. DE NEVENDRIEKLANKEN EN HUN OMKERINGEN.	
3.11.1. De tweede trap.	34
3.11.2. De derde trap.	34
3.11.3. De zesde trap.	36
3.11.4. De zevende trap.	36
3.11.5. Het kwart-sextakkoord van de nevendrieklanken.	37
3.12. HET DOMINANT-NONE-AKKOORD.	38
3.13. HET SEPTIEM-AKKOORD OP VII.	38
3.14. DE OVERIGE SEPTIEM-AKKOORDEN.	40
3.15. DE ONEIGENLIJKE OF DIATONISCHE DOMINANTENKETEN.	41
3.15. SEQUENSEN.	42

3.17. VERRUIMDE DIATONIEK (MOLL-DUR EN DUR-MOLL)	
3.17.1. Begripsbepaling.	43
3.17.2. Moll-dur.	44
3.17.3. Dur-moll.	44
3.18. MODULATIES.	
3.18.1. Overzicht.	45
3.18.2. De diatonische modulatie.	46
4. CHROMATIEK	
4.1. INLEIDING.	49
4.2. CONCENTRISCHE EN EXCENTRISCHE ALTERATIES	
4.2.1. Concentrische alteraties.	49
4.2.2. Excentrische alteraties.	49
4.2.3. Opmerkingen.	49
4.3. DE QUERSTAND.	49
4.4. TUSSENDOMINANTEN EN TUSSENSUBDOMINANTEN.	50
4.5. DE DOMINANTENKETEN.	50
4.6. DE OVERIGE GEALTEREERDE AKKOORDEN.	
4.6.1. Inleiding	51
4.6.2. "Bekende" akkoordtypes.	51
4.6.3. "Nieuwe" akkoordtypes.	55
4.6.4. Aanvulling.	60
4.7. DE CHROMATISCHE MODULATIE.	61
4.8. DE ENHARMONISCHE MODULATIE.	61
5. AANVULLINGEN	
5.1. DE MELODISCHE VERBINDING.	
5.1.1. Inleiding.	63
5.1.2. Enkele aspecten van de melodische verbinding.	63
5.2. DE AKKOORDKEUZE.	65

1. INLEIDING.

De harmonieeler bestudeert samenklanken, verbindingen van samenklanken en de verhoudingen van samenklanken ten opzichte van elkaar en ten opzichte van een tonaal centrum in het bijzonder.

De traditionele harmonieeler is hoofdzakelijk gebaseerd op de harmonische eigenschappen van de muziek uit de 18e en 19e eeuw, omdat men uit deze muziek algemeen geldende principes kan afleiden. Deze regels worden in het harmonieonderwijs aanvankelijk streng gehanteerd en geoefend via schriftelijke opgaven.

Daar waar in de muziek van de regels wordt afgeweken, gaat men op zoek naar de mogelijke motieven van de componist, wat weer leidt tot een beter begrip van de muziek in het algemeen.

Bij het analyseren van muziek worden dus niet alleen de harmonische eigenschappen van een stuk bestudeerd, maar er wordt ook een verband gelegd tussen de harmonie en andere componenten van de muziek, zoals bijvoorbeeld melodie, ritme, spanningsverloop en structuur.

Uiteindelijk worden harmonische verbindingen (als de tijd het toelaat) aan de piano geoefend, wat bijdraagt tot een beter inzicht in de harmonische verbindingen, en een verdere ontwikkeling van je gehoor.

Dit alles hoeft tot doel:

Passieve kennis: bevordering van het inzicht in de historische ontwikkeling van de muziek.

Actieve kennis in dienst van de praktijk:

- Uitvoerende musici: beter begrip van de gespeelde muziek (bijv. solostuk), of een beter inzicht in de functie van de eigen partij in het geheel van bijvoorbeeld een orkestcompositie (samenspel).
- Improviserende musici, arrangeurs, componisten: inzicht in de harmonische principes ten behoeve van de dagelijkse bezigheid.
- Componisten: een nog beter begrip van muziek geschreven in deze tijd en deze inzichten kunnen meenemen naar eigen gecomponeerd werk.

Noot:

1. Deze leergang beperkt zich tot de harmonieeler; zaken als analyse, gehoortraining e.d.m. worden hier niet besproken.
2. In deze leergang worden wel eens zaken besproken die niet direct tot de *traditionele* harmonieeler behoren; dit wordt, voor zover mogelijk, bij de desbetreffende onderwerpen vermeld.

2. ALGEMENE BEGRIPPEN.

2.1. INLEIDING.

Deze leergang gaat uit van een gedegen voorkennis wat betreft de algemene muziekleer. Het is immers onmogelijk om alle nodige informatie te verstrekken zonder dat dit uitgroeit tot een complete cursus algemene muziekleer.

Toch is er voor gekozen om een aantal elementaire zaken zoals samenklanken toonladders als nog te behandelen, omdat het voor de student nuttig is om deze informatie bij de hand te hebben. maar ook om duidelijk te maken welke terminologie en opvattingen ter zake in deze leergang gehanteerd worden.

2.2.TWEEKLANKEN.

2.2.1. inleiding.

De harmonieleer houdt zich vooral bezig met samenklanken. De meest elementaire samenklank is die waarbij twee tonen tegelijkertijd klinken de *tweeklank*.

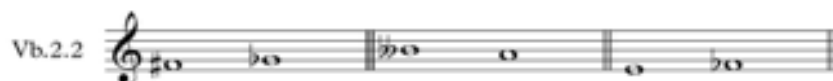
De volgende punten zijn belangrijk:

- Het onderscheid tussen melodisch en harmonisch interval:
De afstand tussen twee tonen die na elkaar klinken noemt men een melodisch interval: als twee tonen tegelijkertijd klinken spreekt men van een harmonisch interval. (De term twee/dank is dus synoniem voor harmonisch interval).

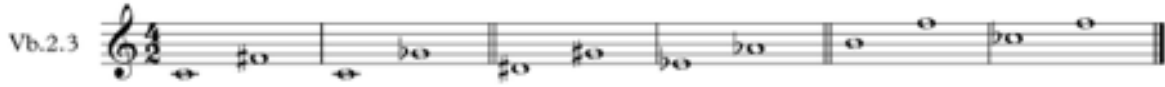
In beide gevallen is de afstand tussen beide tonen (het interval) gelijk. dus de benaming is hetzelfde. (In het voorbeeld: reine kwint).

- Intervalbenaming:
De benaming van een interval draagt in zich het aantal opeenvolgende stamtonen dat het interval bevat, begin- en eindtoon meegerekend. Elke stamtoon (of afgeleide daarvan) komt slechts één keer voor. Bij V het benoemen van intervallen gaat men dus altijd in de eerste plaats uit van het aantal stamtonen. pas daarna berekent men de inhoud (= aantal hele en halve tonen).(Zie ook 2.2.5.- werkwijze voor het bepalen van intervallen). Intervallen worden meestal afgekort door een cijfer dat staat voor het aantal stamtonen: 1 (prime). 2 (secunde). 3 (terts), enzovoort.
| Een groot of rein interval wordt overmatig als men het interval een halve toon groter maakt; een klein of rein interval wordt verminderd als men het interval een halve toon kleiner maakt. In deze leergang komen de volgende afkortingen voor: gr. (groot), kl. (klein). r. (rein). ov. (overmatig) en vm. (verminderd).
- Enharmonie:
Twee tonen die dezelfde toonhoogte hebben maar verschillend genoteerd worden noemt men *enharmonisch gelijk*. Men spreekt ook wel van een *gelijkklank*.

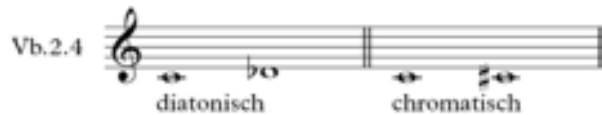

Als een toon vervangen wordt door een toon met dezelfde toonhoogte maar andere notatie. dan spreekt men van enharmonische verwisseling.

Toegepast op intervallen: als men bij een interval minstens één van beide tonen enharmonisch verwisselt, dan verkrijgt men een interval dat enharmonisch gelijk is aan het eerste.

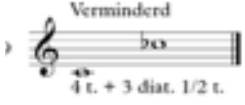
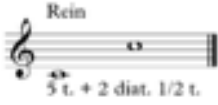
- Het onderscheid tussen diatonische en chromatische halve toon:
 De diatonische halve toon is een halve-toonsafstand tussen twee tonen die afgeleid zijn van twee verschillende stamtonen.
 De chromatische halve toon is een halve-toonsafstand tussen twee tonen die afgeleid zijn van één en dezelfde stamtoon.
 Beide halve toonafstanden zijn enharmonisch gelijk.

Bovenstaande is van belang bij het onderscheiden van enharmonisch gelijke intervallen. (Zie ook 2.2.6.: Opmerkingen).

2.2.2. Overzicht van de enkelvoudige intervallen.

PRIME		<p>Rein Gelijkklank</p>		<p>Overmatig chr. 1/2t.</p>
SECUNDE	<p>Verminderd enharmonisch gelijkklank</p>	<p>Klein diat. 1/2t.</p>	<p>Groot Hele toon</p>	<p>Overmatig 1 t. + chr. 1/2 t.</p>
TERTS	<p>Verminderd 2 diat. 1/2 t.</p>	<p>Klein 1 t. + diat. 1/2 t.</p>	<p>Groot 2 tonen</p>	<p>Overmatig 2 t. + chr. 1/2 t.</p>
KWART	<p>Verminderd 1 t. + diat. 1/2 t.</p>	<p>Rein 1 t. + diat. 1/2 t.</p>		<p>Overmatig 3 t. (= tritonus)</p>
KWINT	<p>Verminderd 2 t. + 2 diat. 1/2 t.</p>	<p>Rein 3 t. + diat. 1/2 t.</p>		<p>Overmatig 4 tonen</p>
SEXT	<p>Verminderd 2 t. + 3 diat. 1/2 t.</p>	<p>Klein 3 t. + 2 diat. 1/2 t.</p>	<p>Groot 4 t. + diat. 1/2 t.</p>	<p>Overmatig 5 tonen</p>
SEPTIEM	<p>Verminderd 3 t. + 3 diat. 1/2 t.</p>	<p>Klein 4 t. + 2 diat. 1/2 t.</p>	<p>Groot 5 t. + diat. 1/2 t.</p>	<p>Overmatig 6 tonen</p>

OCTAAF	<p>Verminderd</p> <p>4 t. + 3 diat. 1/2 t.</p>	<p>Rein</p> <p>5 t. + 2 diat. 1/2 t.</p>	<p>Overmatig</p> <p>6 t. + diat. 1/2 t.</p>
--------	--	---	---

2.2.3. De samengestelde intervallen.

intervallen die groter zijn dan een octaaf noemt men samengestelde intervallen. Een samengesteld interval bestaat uit minstens één octaaf plus een enkelvoudig Interval. Het samengestelde Interval heeft dezelfde eigenschappen als dat enkelvoudige Interval.

De belangrijkste zijn:

None (9) _____: octaaf + secunde

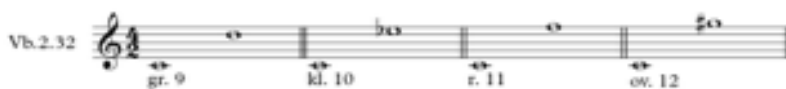
Decime (10) _____: octaaf + terts

Duodecime (12) _____: octaaf + kwint

Tredecime (13) _____: octaaf + sext

Kwartdecime (14) _____: octaaf + septiem

Quindecime (15) _____: twee octaven

2.2.4. Omkeringen

Men kan een enkelvoudig Interval omkeren door de onderste toon een octaaf hoger te plaatsen, of omgekeerd: de bovenste toon een octaaf lager te plaatsen.

De omkering van een groot Interval is klein, en vice versa. De omkering van een rein interval is rein. De omkering een overmatig interval is verminderd, en vice versa.

II. ALGEMENE BEGRIPPEN.

2.2 Tweeklanken

Een interval en zijn omkering zijn complementair, d.w.z. de som van beide intervallen is een rein octaaf. Merk op dat de som van het aantal stamtonen altijd negen is.

Vb.2.35

gr. 6 kl. 3 r. 8

1 2 3 4 5 6

6 + 3 = 9

2.2.5. Werkwijze voor het bepalen van intervallen

1. Bepaal het aantal stamtonen en de eindtoon.
2. Bepaal de inhoud (= aantal hele en halve tonen).
3. Pas (indien nodig) de eindtoon aan.

Voorbeeld: gevraagd is de kleine terts op c.

1. het aantal stamtonen is drie: c - d - e
2. de inhoud is anderhalve toon: c - d = 1; d - es = 1/2.
3. c - e wordt c - es

Aanwijzingen:

- Bereken bij overmatig altijd eerst groot of rein, bij verminderd klein of rein.
- Veel beter dan het uit het hoofd leren van de inhoud van intervallen is de *tonale* benadering: In een stijgende majeurladder zijn alle intervallen *op de grondtoon* groot rein: in een dalende majeurladder zijn alle intervallen *onder de grondtoon* klein of rein. (zie ook 2.7. Toonladders).
- Bij het berekenen van grotere intervallen (sext, septiem) is het in het begin; makkelijker te denken via de omkering.

2.2.6. Opmerkingen

1. De overmatige kwart noemt men ook wel 'tritonus' (inhoud = driehele tonen) of 'diabolus in musica' (letterlijk: 'de duivel in de muziek).

Vb.2.36

2. Vaak worden enharmonisch gelijke intervallen verward omdat men verzuimt om eerst het aantal stamtonen te tellen.

Vb.2.37

Het interval c - eis is een overmatige terts

- De inhoud is twee tonen plus een chromatische halve toon.
- Het aantal stamtonen is drie.

Het interval c - f is een reine kwart:

- De inhoud is twee tonen plus een diatonische halve toon.
- Het aantal stamtonen is vier.